

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Кірпічов В.В.

курсант,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ПОМИЛОК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Рівень злочинності в нашій державі є дуже високим, про що свідчить щоденна кількість сотней різноманітних злочинів, що посягають на ті чи інші суспільні відносини. Одні з цих діянь мають явно протиправний характер (розбій, вбивство, зґвалтування), із приводу інших можна сказати, що вони протизаконні, тільки тоді, коли буде вивчено їхню суть, засоби, за допомогою яких злочинні задуми були виконані (шахрайство, розтрата). Одні з них містять простий склад злочину, у той же час інші містять кваліфікуючі обставини. Важливим моментом у процесі розкриття злочину є його правильна кваліфікація, тобто встановлення якій статті КК України або якій її частині відповідають фактичні ознаки злочину (у характері об'єкта чи предмета діяння, наслідків, причинного зв'язку) або має місце неправильна оцінка правової природи, юридичних властивостей правопорушення тощо.

Слід зауважити, що у Кримінальному кодексі України 2001 р. [1] спеціальних норм, присвячених проблемі кримінально-правових помилок немає. Поняття помилки, її види і значення визначаються наукою кримінального права і практикою на основі аналізу таких понять, як суб'єктивна сторона, вина, умисел, необережність, «випадок» («казус»). Зазначене що обумовлює важливість наукового розгляду зазначеної проблематики та її значення для правозастосування.

Найбільш відомими дослідниками зазначеного кримінально-правового інституту є: В. Кириченко, А. Нікітін, В. Якушин, М. Таганцев, О. Комаров, П. Дагель, М. Коржанський, Т. Мартянова, В. Тацій, С. Загороднюк та інші.

Взагалі, у кримінально-правовій літературі поняття помилки трактується по-різному. Так, під помилкою у кримінальному праві розуміється неправильне уявлення особи відносно суспільної небезпечності вчиненого нею діяння і відносно тих обставин, які мають значення для такого діяння, будучи елементами відповідного складу злочину [2, с. 243].

Є точка зору, що під кримінально-правовою помилкою розуміється неправильне уявлення особи про юридичні або фактичні властивості і наслідки вчинюваних нею протиправних діянь [3, с. 143; 4-5]. Окрім того, помилка визначається і як невірна оцінка особою, яка вчинила злочин, своєї поведінки, наслідків або фактичних обставин вчиненого [6, с. 54], що це помилка особи щодо характеру і ступеня суспільної небезпечності діяння та його протиправності.

Таким чином, традиційно помилка в кримінально-правовій літературі характеризується як «неправильне уявлення» або «невірна оцінка» особи щодо юридичних або фактичних обставин скоєного нею суспільно небезпечного діяння (або відносно суспільної небезпечності і протиправності діяння).

Щодо видів помилки у кримінальному праві, то згідно з теорією кримінального права традиційно прийнято поділяти за предметом кримінально-правову помилку на два види: юридичну, тобто помилку відносно юридичних обставин вчиненого діяння, і фактичну, тобто помилку відносно об'єктивних ознак складу скоєного злочину [2; 4-5]. Цей поділ – основний вид класифікації помилок. У свою чергу, зазначені види кримінально-правових помилок вчені поділяють на окремі різновиди, проводячи класифікацію і за іншими підставами.

Так, юридична помилка – це неправильне уявлення особи про юридичну природу вчиненого діяння, його правову оцінку та наслідки [5, с. 82].

Доцільно виділити чотири види таких помилок, враховуючи, що помилка в злочинності діяння підрозділяється на два підвиди, які мають самостійне кримінально-правове значення: 1) Помилка особи у злочинності власного діяння та його можливих наслідків; 2) Помилка особи у незлочинності власного діяння та його можливих наслідків; 3) Помилка винної особи в кваліфікації вчиненого злочину; 4) Помилка у виді чи розміру покарання.

Тобто, юридична помилка – це неправильне уявлення особи про юридичну природу вчиненого діяння, його правову оцінку та наслідки.

В свою чергу, види фактичної помилки в кримінальному праві України є наступні. По-перше, це помилка щодо об'єкта та предмета

посягання. По-друге, це помилка щодо засобів та знарядь вчинення злочину По-третє, помилка щодо причинного зв'язку [5, с. 87; 7, с. 82].

Тобто в цілому фактичну помилку слід розкривати як помилку відносно об'єктивних ознак складу скоєного злочину.

Отже, підсумовуючи, слід констатувати, що головним критерієм відмежування фактичної помилки від юридичної виступає зміст омані. Юридична помилка полягає в неусвідомленні особою протиправності свого діяння і похідних від цього показників: 1) правової оцінки (кваліфікації) вчиненого діяння; 2) кримінально-правових наслідків його вчинення (виду і розміру покарання); 3) наявності підстав для звільнення від кримінальної відповідальності чи від покарання; 4) оцінки вчиненого діяння як закінченого чи незакінченого злочину; 5) виконуваної винним ролі у злочині, вчиненому у співучасті (виконавства, підбурювання, пособництва, організаторства). Фактична ж помилка стосується, в першу чергу, оцінки особою свого діяння як суспільно небезпечного та тих обставин, які визначають її характер і ступінь.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
2. Нікітін А.О. Сутність та види помилок у кримінальному праві / А.О. Нікітін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2014. – Вип. 8. – С. 242–245.
3. Мартянова Т. Юридичні помилки в кримінальному законодавстві: проблеми криміналізації та декриміналізації / Т. Мартянова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2018. – Вип. 18. – С. 142–147.
4. Сташис В.В. Кримінальне право України. Загальна частина. Підручник для студентів вищих навчальних закладів 4 вид. перероб. та доп. / В.В. Сташис, В.Я. Тацій. – Харків : Право, 2010. – 456 с.
5. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко. – К. : Алерта, 2012. – 316 с.
6. Вапсва Ю.А. Особливості кваліфікації злочинів при наявності помилки / Ю.А. Вапсва // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2000. – Вип. 10. – С. 50–55.
7. Загороднюк С.О. Поняття помилки та її значення для кримінальної відповідальності / С.О. Загороднюк // Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. (м. Одеса 24 лист. 2017 р.). – Одеса : ОДУВС, 2017. – С. 82–85.